

BÖLÜM 1

DÜNYADA VE ÜLKEMİZDE HAYVAN DENEYLERİ MEVZUATI

Burcu ERDOĞAN BOZ¹

İnsan ve hayvanların yolu, uygarlığın başlangıcından beri kesişmektedir. İnsan ve hayvan fizyolojileri ve anatomileri arasındaki benzerlik uzun süre önce fark edilmiş, bugün “hayvan deneyleri” olarak adlandırdığımız çalışmalar antik Mısır ve Yunan’da başlamıştır (1). Bu bölümde, Antik Mısır ve Yunan’dan bu yana devam eden hayvanların yer aldığı deneysel çalışmaların tarihsel gelişimi ile birlikte yasal düzenlemelerin ortaya çıkışı ve dünya genelinde yaygınlaşma sürecinden bahsedilerek bu minvalde ülkemizdeki yasal düzenlemelere dair detaylara yer verilecektir. Bölüm içeriğinin hazırlanmasında 2019/3 sayılı Deney Hayvanları Kullanım Sertifikası Eğitim Programına Dair Genelge Ek-1’de yer alan Eğitim Hedefleri esas alınmıştır.

Hayvan Deneyleri ve Deney Hayvanlarını Koruma Çalışmalarının Tarihçesi

Hayvan deneylerine dair günümüze ulaşan en eski sistematik kayıtlar, anatomi incelemeleri amacıyla diseksiyon yapan Yunan filozof-hekim Hipokrat (MÖ 460-370) ve Aristoteles’e (MÖ 384-322) aittir (2-4). Hipokrat’tan sonra Roma tıbbının ikinci büyük ismi olan Galen (MS 129-199) de hayvanlar üzerinde oldukça fazla çalışma yapmış, 22 ciltlik bir bilgi birikimi oluşturmuştur (5). Galen’e ait birçok bilimsel tezin temeli olan bu bilgi birikimi, standart, güvenilir ve tartışılmaz olma özelliğini Rönesans’a kadar korumuştur (2,6).

¹ Tarım ve Orman Uzmanı, Tarım ve Orman Bakanlığı E-posta: burcuerdoganc@gmail.com, ORCID iD: 0000-0002-4720-2887

KAYNAKLAR

1. **National Research Council.** *Science, Medicine and Animals.* Washington, DC : The National Academies Press, 2004.
2. *Animal Experiments in Biomedical Research: A Historical Perspective.* **Franco, Nuno Henrique.** 2013, *Animals*, s. 238-273.
3. **Hull, L. W. H.** *History and Philosophy of Science.* basım yeri bilinmiyor : Longmans, Green and Co., 1959.
4. **Wood, Casey Albert.** *An Introduction to the Literature of Vertebrate Zoology.* Londra : Oxford Üniversitesi Yayınları, 1931.
5. **Court, William E.** Pharmacy from the ancient world to 1100 AD. [kitap yaz.] Stuart Anderson. *Making Medicines: A Brief History of Pharmacy and Pharmaceuticals.* Londra : Pharmaceutical Press, 2005, s. 21-36.
6. **von Staden, Heinrich.** *Herophilus: The Art of Medicine in Early Alexandria.* Cambridge, UK : Cambridge University Press, 1989.
7. **O'Malley, Charles Donald.** *Andreas Vesalius of Brussels, 1514-1564.* Berkeley, CA : University of California Press, 1964.
8. *Rene Descartes (1596-1650) and the Early Royal Society.* **Armitage, Angus.** 1950, Notes & Records of The Royal Society, s. 1-19.
9. **Lyons, Dan.** *The Politics of Animal Experimentation.* basım yeri bilinmiyor : Springer, 2016.
10. **Hendriksen, Coenraad F.M.** Animal experimentation and ethics: a contradiction or a challenge? *The Art & Science of Tuberculosis Vaccine Development 2nd Edition.* basım yeri bilinmiyor : Oxford University Press, 2010, s. 559-566.
11. *Through animal eyes: What behaviour tells us.* **Dawkins, Marian Stamp.** 2006, Applied Animal Behaviour Science, s. 4-10.
12. *Hukuki ve Etik Boyutuyla Türkiye'de Hayvan Deneyleri.* **Tan, Duygu ve Çobanoğlu, Nesrin.** 2013, Türkiye Klinikleri, s. 24-37.
13. *Use of Animals in Experimental Research: A Scientist's Perspective.* **Bulger, Ruth Ellen.** 1987, The Anatomical Record, s. 215-220.
14. **Hayvan Deneyleri Merkezi Etik Kurulu.** 2010-2014 Yılları Deney Hayvanı Kullanımı Faaliyet Raporu. Ankara : Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2015. İstatistik Raporu.
15. **Kremer, Richard L.** Physiology. *The Cambridge History of Science, Volume 6, The Modern Biological and Earth Sciences.* basım yeri bilinmiyor : Cambridge University Press, 2008, s. 342-366.
16. **Russell, W.M.S. ve Burch, R.L.** *The Principles of Humane Experimental Technique.* Londra : yazarı bilinmiyor, 1959.
17. **Three Rs.** *Three Rs Microsite.* [Çevrimiçi] 2005. [Alıntı Tarihi: 18 Mayıs 2019.] <https://3rs.ccac.ca/en/about/three-rs.html>.
18. Avrupa Parlamentosu ve Konseyi. Avrupa Parlamentosu ve Konseyinin Bilimsel Amaçlarla Kullanılan Hayvanların Korunmasına İlişkin 22 Eylül 2010 tarihli ve 2010/63/EU sayılı Direktifi . [Çevrimiçi] 20 Ekim 2010. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:276:0033:0079:en:PDF>.
19. *Ethics of animal research in human disease remediation, its institutional teaching; and alternatives to animal experimentation.* Cheluvappa ve ark. 2017, Pharmacology Research & Perspectives.

20. UK National Center for the Replacement Refinement and Reduction of Animals in Research. The 3Rs. <http://www.nc3rs.org.uk/>. [Çevrimiçi] 2016. <http://www.nc3rs.org.uk/the-3rs>.
21. *Replacement of animal procedures: alternatives in research, education and testing*. Balls, M. 1994, *Laboratory Animals*, s. 193-211.
22. *Refinement: Promoting the 3Rs in Practice*. Lloyd, M.H. ve Foden, B.H. 2008, *Laboratory Animals*, s. 284-293.
23. Vasbinder, Mary Ann ve Locke, Paul. Introduction: Global Laws, Regulations, and Standards for Animals in Research. *ILAR Journal*. 2016, Cilt 57, 3, s. 261-265.
24. National Research Council, Committee to Update Science, Medicine, and Animals. *Regulation of Animal Research*. Washington, DC : yazarı bilinmiyor, 2004.
25. Canadian Council on Animal Care. About the CCAC. *Canadian Council on Animal Care*. [Çevrimiçi] 2023. <https://ccac.ca/en/about/about-the-ccac/>.
26. Filipecki, Ana Tereza Pinto ve Machado, Carlos Jose Saldanha. *The Brazilian Legal Framework on the Scientific Use of Animals*. 2011.
27. Kurosawa, Tsutomu Miki. *Japanese regulation of laboratory animal care with 3Rs*. 2007.
28. *Background to the three Rs declaration of bologna, as adopted by the 3rd world congress on alternatives and animal use in the life sciences, bologna,italy, on 31 august 1999*. Bolonya Kongresi Yönetim Kurulu. 2009, *Alternatives to Laboratory Animals*, s. 285-289.
29. Basel Bildirgesi Birlięi. Position Paper: 3R in Research - how can the concept of 3Rs best be implemented in the context of fundamental research? *Basel Declaration*. [Çevrimiçi] 17 Ocak 2011. [Alıntı Tarihi: 20 Mayıs 2019.] <https://www.basel-declaration.org/basel-declaration/the-3rs/>.
30. *Türkiye’de Hayvan Gönenci (Refahı) İle İlgili Yasal Düzenlemeler*. Yaşar, A. ve İzmirli, S. 2006, *Veteriner Bilgi Dergisi*, s. 51-56.